

Nya nordiska regler om makars förmögenhetsförhållanden

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens proposition 2006/97:60. I propositionen föreslås att riksdagen skall godkänna en överenskommelse mellan de nordiska länderna om en ändring av den nordiska äktenskapskonventionen från år 1931. Överenskommelsen innebär att makarna får möjlighet att avtala om vilket lands lag som skall tillämpas för deras förmögenhetsrättsliga förhållanden i äktenskapet. När makar som inte har träffat något sådant lagvalsavtal flyttar till ett annat nordiskt land blir det nya hemvistlandets lag tillämplig först efter en övergångstid på två år. Rätten att förfoga över makarnas bostad skall alltid avgöras enligt lagen i det land där bostaden finns. Giltigheten av bestämmelserna i ett äktenskapsförord skall bedömas enligt den lag som är tillämplig på makarnas förmögenhetsförhållanden när frågan bedöms. Reglerna tillämpas inte för par som flyttat ut ur Norden.

Lagändringar som motsvarar överenskommelsen föreslås i förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap, vilka är avsedda att träda i kraft den dag regeringen bestämmer.

Ingen motion har väckts med anledning av propositionen. Utskottet föreslår att riksdagen dels godkänner överenskommelsen, dels antar regeringens lagförslag.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Utskottets överväganden	5
Nya nordiska regler om makars förmögenhetsförhållanden	5
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	9
Propositionen	9
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	10

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Godkännande av 2006 års ändringsöverenskommelse

Riksdagen godkänner överenskommelsen den 26 januari 2006 mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige om ändring av konventionen mellan Sverige, Danmark, Finland, Island och Norge undertecknad i Stockholm den 6 februari 1931 innehållande internationellt privaträttsliga bestämmelser om äktenskap, adoption och förmynderskap.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2006/07:60 punkt 1.

2. Lagförslagen

Riksdagen antar regeringens förslag till

a) lag om ändring i förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap,

b) lag om ändring i lagen (1935:44) om dödsbo efter dansk, finsk, isländsk eller norsk medborgare, som hade hemvist här i riket, m.m.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2006/07:60 punkt 2.

Stockholm den 15 maj 2007

På civilutskottets vägnar

Carina Moberg

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Carina Moberg (s), Inger René (m), Ewa Thalén Finné (m), Johan Löfstrand (s), Andreas Norlén (m), Lennart Pettersson (c), Christina Oskarsson (s), Jan Ertsborn (fp), Hillevi Larsson (s), Yvonne Andersson (kd), Anti Avsan (m), Egon Frid (v), Ameer Sachet (s), Lars Tysklind (fp), Jan Lindholm (mp), Fredrik Lundh (s) och Mats Sander (m).

Redogörelse för ärendet

Regeringen föreslår i propositionen att riksdagen *dels* godkänner överenskommelsen den 26 januari 2006 mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige om ändring av konventionen mellan Sverige, Danmark, Finland, Island och Norge undertecknad i Stockholm den 6 februari 1931 innehållande internationellt privaträttsliga bestämmelser om äktenskap, adoption och förmynderskap, *dels* – efter att ha hört Lagrådet – antar lag om ändring i förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap samt lag om ändring i lagen (1935:44) om dödsbo efter dansk, finsk, isländsk eller norsk medborgare, som hade hemvist här i riket, m.m.

Lagförslagen bygger på en inom Justitiedepartementet upprättad promemoria om vilka lagändringar som behövs för att införliva 2006 års överenskommelse med svensk lag. Promemorian har remissbehandlats.

Regeringens förslag finns i *bilaga 1*, och lagförslagen finns i *bilaga 2*. Ingen motion har väckts med anledning av propositionen.

Utskottets överväganden

Nya nordiska regler om makars förmögenhetsförhållanden

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen godkänner 2006 års ändringsöverenskommelse och antar lagförslagen.

Bakgrund

Inom Nordiska ministerrådet pågår fortlöpande överläggningar om moderniseringar av de nordiska konventioner som sedan lång tid finns på familjerättens område. Arbetet har senast varit inriktat på bestämmelserna om makars förmögenhetsförhållanden i konventionen mellan Sverige, Danmark, Finland, Island och Norge undertecknade i Stockholm den 6 februari 1931 innehållande internationellt privaträttsliga bestämmelser om äktenskap, adoption och förmynderskap (nordiska äktenskapskonventionen). Konventionens bestämmelser, som inte ändrats sedan dess tillkomst, har införts i svensk rätt genom förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap (3 och 4 §§). Konventionen är inte tillämplig på registrerade partnerskap.

Den 26 januari 2006 träffades en överenskommelse om ändring av konventionens regler om tillämplig lag för makars förmögenhetsförhållanden (ändringsöverenskommelsen). Syftet med ändringarna är att göra det mer förutsebart för makarna vilket lands lag som kommer att gälla för deras förmögenhetsrättsliga förhållanden i äktenskapet.

I situationer där makarna byter hemvist inom Norden innebär den nordiska äktenskapskonventionens nuvarande regler att det nya hemvistlandets lag omedelbart blir tillämplig. Eftersom makarna kan antas anpassa sig till förhållandena i det land de lever i har det ansetts naturligt att tillämpa hemvistlandets lag. Effekten av att det nya hemvistlandets lag omedelbart blir tillämplig kan dock komma oväntat för makarna. För att undvika sådana överraskningar ges makarna genom ändringsöverenskommelsen en viss tid för att anpassa sig till de nya förhållandena på så sätt att bytet av tillämplig lag skall ske först när makarna har bott i den nya hemviststaten i två år. Undantag gäller under vissa förutsättningar när makarna flyttar till ett land som de båda är medborgare i eller tidigare under äktenskapet har haft hemvist i. De kan då antas ha sådan kännedom om förhållandena i det landet och där gällande regler att det är motiverat att den tillämpliga lagen byts redan vid hemvistbytet.

Ändringsöverenskommelsen innebär vidare att makarna får möjlighet att avtala om tillämplig lag för sina förmögenhetsförhållanden och då kunna välja lagen i en nordisk stat som minst en av dem har anknytning till genom hemvist eller medborgarskap. Om de bytt hemvist under äktenskapet, skall de också kunna välja lagen i det land där de båda senast hade hemvist. Avtalet skall kunna ingås även före äktenskapet.

Enligt den nordiska äktenskapskonventionen skall som en allmän princip verkan av en rättshandling bedömas enligt den lag som var tillämplig när rättshandlingen företogs, vilket har betydelse när makarna bytt hemvist. I och med ändringsöverenskommelsen får principen betydelse även när makarna har träffat ett lagvalsavtal som innebär byte av tillämplig lag. I överenskommelsen görs ett undantag från principen på så sätt att giltigheten av bestämmelserna i ett äktenskapsförord skall bedömas enligt den lag som tillämpas på makarnas förmögenhetsförhållanden när frågan blir aktuell. Makar som har ingått äktenskapsförord skall alltså efter ett byte av tillämplig lag inte kunna göra gällande bestämmelser i ett äktenskapsförord som inte är giltiga enligt den då tillämpliga lagen. Därigenom kan inte nationella regler om vad som är tillåtet att avtala om i ett äktenskapsförord kringgås genom lagvalsavtal.

Enligt ändringsöverenskommelsen skall ett lagvalsavtal anses giltigt till formen om det då det ingicks uppfyllde formkraven i den lag som var tillämplig på makarnas förmögenhetsförhållanden eller lagen i den stat där minst en av makarna var medborgare. Om formkrav för lagvalsavtal saknas skall i stället formkraven för äktenskapsförord gälla. I varje fördragsslutande stat skall det kunna krävas registrering enligt den statens lag för att avtalet skall gälla i förhållande till tredje man.

Ett lagvalsavtal skall enligt ändringsöverenskommelsen bestå även om makarnas hemvist i Norden senare skulle bytas. Ett byte av tillämplig lag kan åstadkommas genom en ändring av avtalet. Någon möjlighet att ensidigt återkalla ett lagvalsavtal finns inte.

Den nordiska äktenskapskonventionen innebär att frågor om behörighet att råda över fast egendom och tomträtt som är makarnas gemensamma bostad alltid skall bedömas enligt lagen i den fördragsslutande stat där egendomen är belägen. Genom ändringsöverenskommelsen vidgas tillämpningsområdet för denna särskilda lagvalsregel så att den även omfattar bostäder som inte är fast egendom, exempelvis bostadsrätter och hyresrätter.

Enligt ändringsöverenskommelsen begränsas tillämpningsområdet för lagvalsreglerna så att de inte gäller makar som tagit hemvist utanför Norden. Syftet med begränsningsregeln är att undvika att en konventionsstats lag fortsätter att vara tillämplig trots att makarna flyttat från Norden, och det oavsett hur länge sedan det var.

Propositionen

I propositionen föreslår regeringen att riksdagen godkänner ändringsöverenskommelsen från år 2006. Enligt regeringens mening innebär överenskommelsen att reglerna på ett bättre sätt kommer att motsvara de behov som finns. Den nordiska äktenskapskonventionen har inte ändrats sedan konventionen ingicks år 1931. Reglerna om makars förmögenhetsförhållanden var vid den tiden väl samordnade. Därefter har reglerna alltmer kommit att skilja sig mellan länderna beroende på ny lagstiftning och praxis. Om makarna flyttar från en konventionsstat till en annan, kan detta leda till både oväntade och oönskade effekter för dem. Makar som har anknytning till flera konventionsstater får möjlighet att själva bestämma vilket lands lag som skall tillämpas på deras förmögenhetsförhållanden, och de kan på så sätt förhindra att en ny lag blir tillämplig vid byte av hemvist samt skapa förutsägbarhet i fråga om resultatet av en framtida bodelning.

Ändringsöverenskommelsen innebär, enligt regeringens mening, andra förbättringar genom att det beträffande makar som inte träffat något lagvalsavtal undviks överraskande effekter när de flyttar från en stat till en annan på så sätt att det nya hemvistlandets lag blir tillämplig först efter en övergångstid på två år. Vidare pekar regeringen på att överenskommelsen medför en ökad trygghet när det gäller en makes rätt att bestämma över en bostad som inte är fast egendom, exempelvis en bostadsrätt eller en hyresrätt.

Sammanfattningsvis anser regeringen att Sverige bör tillträda överenskommelsen. Den leder, anför regeringen vidare, till en bättre förutsebarhet och en ökad ekonomisk trygghet för makar i Norden. Den är också väl förenlig med de allmänt tillämpliga lagvalsreglerna i svensk rätt.

I propositionen föreslår regeringen ändringar i förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap. Ändringarna, som motsvarar ändringsöverenskommelsen, innebär att makarna får möjlighet att avtala om vilket lands lag som skall tillämpas på förmögenhetsförhållandena i äktenskapet. Om inget avtal har ingåtts och de flyttar till ett annat nordiskt land, dröjer det två år innan det nya hemvistlandets lag börjar tillämpas. Rätten att förfoga över makarnas bostad skall alltid avgöras enligt lagen i det nordiska land där bostaden finns. Giltigheten av bestämmelserna i ett äktenskapsförord skall bedömas enligt den lag som är tillämplig på makarnas förmögenhetsförhållanden när frågan bedöms. Reglerna tillämpas inte för par som flyttar ut ur Norden.

I propositionen föreslagna ändringar i lagen (1935:44) om dödsbo efter dansk, finsk, isländsk eller norsk medborgare, som hade hemvist här i riket, m.m. är följdändringar.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den dag regeringen bestämmer. Äldre bestämmelser skall fortfarande gälla om äktenskapet har upplösts eller hemskillnad har beviljats före ikraftträdandet.

Utskottets ställningstagande

Regeringens förslag har inte väckt några motionsledes framställda invändningar. Enligt utskottets mening innebär 2006 års ändringsöverenskommelse och de i propositionen framlagda lagförslagen en betydligt mer ändamålsenlig ordning än den nuvarande när det gäller den nordiska regleringen av makars förmögenhetsförhållanden.

Utskottet föreslår att riksdagen dels godkänner överenskommelsen den 26 januari 2006 mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige om ändring av konventionen mellan Sverige, Danmark, Finland, Island och Norge undertecknad i Stockholm den 6 februari 1931 innehållande internationellt privaträttsliga bestämmelser om äktenskap, adoption och förmynderskap, dels antar regeringens i propositionen framlagda lagförslag.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2006/07:60 Modernare nordiska regler om makars förmögenhetsförhållanden:

1. Riksdagen godkänner överenskommelsen den 26 januari 2006 mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige om ändring av konventionen mellan Sverige, Danmark, Finland, Island och Norge undertecknad i Stockholm den 6 februari 1931 innehållande internationellt privaträttsliga bestämmelser om äktenskap, adoption och förmynderskap.
2. Riksdagen antar de i propositionen framlagda förslagen till
 - a) lag om ändring i förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap,
 - b) lag om ändring i lagen (1935:44) om dödsbo efter dansk, finsk, isländsk eller norsk medborgare, som hade hemvist här i riket, m.m.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap

dels att 3–5 och 9 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i förordningen skall införas fyra nya paragrafer, 2 a och 3 a–3 c §§, av följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse**2 a §*

Det som sägs i 3–5 §§ gäller makars förmögenhetsförhållanden, om båda makarna

1. är medborgare i någon fördragsslutande stat och

2. när de ingick äktenskapet

a) var medborgare i någon fördragsslutande stat och

b) då tog hemvist i en av de fördragsslutande staterna.

Bestämmelserna tillämpas inte om båda makarna efter äktenskaps ingående har tagit hemvist utanför de fördragsslutande staterna.

3 §¹

Rättsverkningarna av äktenskap mellan dem, som äro och vid äktenskapets ingående voro medborgare i fördragsslutande stat, skola, såvitt angår makarnas förmögenhetsförhållanden, bedömas enligt lagen i den av staterna, där makarna vid äktenskapets ingående togo hemvist. Hava båda makarna sedermera tagit hemvist i en annan av staterna, skall den statens lag i stället vinna tillämp-

Har makar eller blivande makar avtalat att en viss stats lag skall tillämpas på deras förmögenhetsförhållanden, skall det gälla om

1. avtalet avser

a) lagen i en fördragsslutande stat där någon av dem hade hemvist eller var medborgare när avtalet ingicks eller

b) lagen i den fördragsslutande stat där de båda senast samtidigt hade hemvist, ifall den ena maken

¹ Ändringen innebär bl.a. att andra stycket upphävs.

ning, såvitt ej fråga är om verkan av rättshandling, som tidigare blivit företagen.

Makes behörighet att råda över fast egendom eller vad därmed är likställt skall, om egendomen är belägen i fördragsslutande stat, städse bedömas enligt lagen i den staten.

eller båda makarna under äktenskapet har tagit hemvist i en annan fördragsslutande stat än den där de tog hemvist när de gifte sig, och

2. något annat inte följer av 3 b–4 §§.

3 a §

Om tillämplig lag inte har bestämts genom avtal, tillämpas lagen i den stat där makarna tog hemvist när de gifte sig.

Om båda makarna senare har tagit hemvist i en annan fördragsslutande stat och varit bosatta där i minst två år, tillämpas i stället den statens lag. Om båda makarna tidigare under äktenskapet har haft hemvist i den staten eller om makarna är medborgare i den staten, tillämpas dock den statens lag så snart de har tagit hemvist där.

3 b §

I fråga om en makes behörighet att råda över fast egendom, över egendom som är likställd med fast egendom eller över en bostad skall alltid lagen i den fördragsslutande stat där egendomen finns tillämpas.

3 c §

Ett byte av den lag som tillämpas på makarnas förmögenhetsförhållanden inverkar inte på rättsverkningarna av en rättshandling som har företagits före bytet.

Giltigheten av bestämmelserna i ett äktenskapsförord bedöms enligt den lag som skall tillämpas på makarnas förmögenhetsförhållanden när frågan blir aktuell.

Äktenskapsförord mellan dem, som äro och vid äktenskapets ingående voro medborgare i fördragsslutande stat samt då togo hemvist i sådan stat, skall i avseende å formen anses giltigt i envar av de fördragsslutande staterna, ej blott om det tillkommit i enlighet med den lag, som jämlikt 3 § var tillämplig å makarnas förmögenhetsförhållanden, utan jämväl om det uppfyller formföreskrifterna i stat, där kontrahenterna eller en av dem var medborgare.

Förord, som enligt första stycket skall anses till formen giltigt, ehuru det ej upprättats och lagföljts på sätt i giftermålsbalken är sagt, må ej här i riket åberopas emot tredje man, innan det blivit till rätten ingivet enligt vad där stadgas. Är förordet slutet mellan trolovade, och varder det till rätten ingivet, i stad inom en månad och å landet senast å det ting, som infaller näst efter en månad, sedan äktenskapet ingicks, må det emot tredje man åberopas jämväl i avseende å tiden före dess ingivande till rätten.

Ansökan om boskillnad mellan makar, som avses i 4 §, upptages i den stat, där makarna hava hemvist. Hava de hemvist i skilda stater, upptages ansökan i den stat, där den, mot vilken ansökningen är riktad, har hemvist, eller, om denna stat är Finland, i den stat, vars lag enligt 3 § är tillämplig å makarnas förmögenhetsförhållanden.

4 §

Ett lagvalsavtal eller ett äktenskapsförord mellan makarna är giltigt till formen, om det när det ingicks uppfyllde formkraven i

1. den lag som enligt 3 eller 3 a § var tillämplig på makarnas förmögenhetsförhållanden eller

2. lagen i en fördragsslutande stat där makarna eller en av dem var medborgare.

Om en fördragsslutande stats lag saknar formkrav för lagvalsavtal, bedöms giltigheten enligt den lagens formkrav för äktenskapsförord. Bedöms frågan enligt svensk lag, skall lagvalsavtalet anses giltigt om det är skriftligt.

Ett äktenskapsförord mellan makar som har hemvist i Sverige när rättshandlingen företas gäller här i landet mot tredje man, endast om registrering sker enligt 7 kap. 3 § tredje stycket äktenskapsbalken.

5 §

En ansökan om boskillnad mellan makarna tas upp i den stat där de har hemvist. Har de hemvist i olika stater, tas ansökan upp i den stat där den make som ansökan riktar sig mot har hemvist eller, om denna stat är Finland, i den stat vars lag är tillämplig på makarnas förmögenhetsförhållanden.

9 §²

Vid prövning av frågor som avses i 7 och 8 §§ tillämpas i varje stat där gällande lag. Frågor om bodelning skall dock alltid avgöras enligt den lag som *enligt 3 §* är tillämplig på makarnas förmögenhetsförhållanden.

Hemskillnad som vunnits i en av staterna medför i de övriga samma rätt att få äktenskapsskillnad som om den vunnits i den staten.

I en fördragsslutande stat där regler om hemskillnad saknas men där äktenskapsskillnad i vissa fall skall föregås av betänketid har makar, som vunnit hemskillnad i en annan fördragsslutande stat och därefter levt åtskilda under en tid motsvarande sådan betänketid samt inte återupptagit sammanlevnaden, rätt att få äktenskapsskillnad utan föregående betänketid.

Vid prövning av frågor som avses i 7 och 8 §§ tillämpas i varje stat där gällande lag. Frågor om bodelning skall dock alltid avgöras enligt den lag som är tillämplig på makarnas förmögenhetsförhållanden.

-
1. Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.
 2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande om makarnas äktenskap har upplösts eller makarna har beviljats hemskillnad före ikraftträdandet.

² Senaste lydelse 2001:398.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (1935:44) om dödsbo efter dansk, finsk, isländsk eller norsk medborgare, som hade hemvist här i riket, m.m.

Härigenom föreskrivs att 8 § lagen (1935:44) om dödsbo efter dansk, finsk, isländsk eller norsk medborgare, som hade hemvist här i riket, m.m. skall ha följande lydelse

Nuvarande lydelse

Vid bodelning som avses i denna lag *skall*, om *ej* annat följer av 2 §, *iakttagas vad som föreskrives* i 3 och 6 §§ förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap.

Föreslagen lydelse

8 §¹

Vid bodelning som avses i denna lag *gäller*, om *inte något* annat följer av 2 §, *det som sägs* i 2 a–4 och 6 §§ förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap.

-
1. Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.
 2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande om makarnas äktenskap har upplösts eller makarna har beviljats hemskillnad före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse 1973:1195.